

Kunnskapsdepartementet

Postboks 8119 Dep

0032 Oslo

Naturviterne

19 JAN. 2009
2008.06239-19
Oslo, 16.01.09

Høringsuttalelse om innstillingen til utvalget for fag- og yrkesopplæringen/ Karlsen-utvalget

Vi viser til departementets høringsbrev av 27.10.08.

Utvalget for fag- og yrkesopplæring har som tredje punkt i sitt mandat "å vurdere hvordan fag- og yrkesopplæringen skal møte utfordringene knyttet til de store nasjonale og internasjonale miljøutfordringene". Utvalget har ikke svart på denne problemstillingen. Det ser ut som om man har glemt at en av de 9 fagretningene heter Naturbruk, og faktisk inneholder det viktigste faget i miljøutfordringene, nemlig miljøfag.

Naturviterne mener utvalgets rapport har en stor svakhet i det at Naturbruk ikke er vurdert seriøst som yrkesfag, men som fag rettet mot selvstendig næringsdrivende i landbruket og offentlig miljøforvaltning – og derfor ikke viktig i yrkesfag. Kunnskapsdepartementet må ta inn over seg at Naturbruk faktisk er et yrkesfag som rekrutterer til viktige næringer som landbruk, reiseliv, offentlig forvaltning og ikke minst; representerer en mykere vei inn i realfagene fordi man er mer verdirettet og praktisk i undervisningen. Her ligger et potensial som ennå ikke er adressert og utnyttet til fulle. Naturviterne vil oppfordre departementet til å styrke kompetansen på Naturbruk og bruke det aktivt i realfagssatsingen.

Det ligger jo også til rette for en kunnskapsutveksling mellom naturbruk og andre yrkesfag på miljøområdet. Andre fag trenger mer kompetanse om miljøfag og denne kompetansen besitter faktisk fylkeskommunen til en viss grad – om de vil bruke den! Neglisjeringen av denne kompetansen som man har i huset gjør at fylkeskommunen og yrkesutdanningen går glipp av en positiv effekt som det ikke krever store ressurser for å utløse.

Utvalgets beskrivelse av miljøutfordringene lider av en alvorlig mangel når man så lett hopper over de rent biologiske effektene av miljøutfordringer og klimaendringer. Begrepet økosystemtjenester er tydeligvis helt ukjent. Det er en stor svakhet i kap. 4.3 og utvalgets forslag. Økosystemtjenester kan kort defineres som den nytte vi har av naturen. Mye av dette tas for gitt, og man tar derfor ikke høyde for at man trenger kompetanse på området. Vi kan kort nevne viktige økosystem tjenester: Ren luft, rent vann, stabilitet mot sterk vind, ras og flom, fornybar energi, biologisk mangfold som kilde til nyttige stoffer som bl.a. medisiner, matproduksjon, immaterielle goder som opplevelsesverdier, estetikk, åndelige og religiøse verdier og selvforståelse.

Utvalget konkluderer ganske svakt når det vurderer kompetansebehovet innen miljøfag. Man viser til nettstedet og lærerplaner, uten å vurdere kompetansen til undervisningspersonalet. Dette er et for tynt grunnlag for konklusjonen om at kompetansebehovet i stor grad er ivaretatt. Naturviterne er uenig i denne konklusjonen og mener at miljøkompetansen må styrkes kraftig i

yrkesopplæringen generelt. I tillegg er det en stor utfordring for Fylkeskommunen å ta ansvaret for dette politikkområdet alvorlig, både i egen virksomhet og i yrkesopplæringen. Miljøfaget blir nedvurdert og dermed går skoleeierne, skolene og dermed elevene glipp av viktig kunnskap om miljø som er relevant uansett utdanningsretning.

Videre vil Naturviterne understreke behovet med å gjøre samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY) og de faglige rådene mer representative i forhold til partssamarbeidet i arbeidslivet. Det er en stor svakhet at Akademikerne blir holdt utenfor disse samarbeidsforumene.

Naturviterne støtter utvalgets vurderinger når det gjelder behovet for høy kvalitet og evne til rask omstilling. Naturviterne etterlyser en klarere analyse av forholdet mellom kvalitetskrav og kvalitetssvikt i fagopplæringen. Utvalget har i liten grad pekt på løsninger på dilemmaer knyttet til ønsket om høyere faglige ytelser kontra ønsket om at flere skal oppnå fagbrev samtidig som svært mange elever har svake grunnleggende ferdigheter fra grunnskolen.

Naturviterne vil i det følgende kommentere de forslag vi er uenige i eller hvor ser behovet for utfullende kommentarer:

6.2 Tiltak som skal bidra til raskere omstilling i samfunnet

Raskere omstilling i samfunnet må sees i en vid sammenheng. Omstilling skjer ikke bare sektor- og bransjevis, men innenfor samfunnets totale kunnskapsproduksjon. Dessuten er Norge et lite land som ikke kan basere seg kun på egenutviklet teknologi og egenutviklede produksjonsmetoder. Ofte vil det handle om å lære av andre, hente inn og modifisere kunnskaper og metoder som er utviklet utenfor landets grenser. Raskere omstilling i arbeidslivet krever derfor også evne til raskt å kunne lære av andre, både nasjonalt og internasjonalt. Omstilling krever også kunnskapsutvikling i forhold til de sosiale, verdimessige og miljømessige endringene som følger nye produksjons- og organisasjonsformer. Kravet om omstilling fordrer dermed bedre kvalitet i samtlige fag innen hele skolesystemet, ikke bare i de enkelte yrkesfagene

Naturviterne ser at det kan være behov for justeringer av læreplanene i samtlige skolefag, og arbeidet med vurderinger og justeringer av ulike ordninger bør pågå jevnlig. Det er en forutsetning av slike justeringer foretas i samråd med berørte parter, og at alle endringsforslag legges fram for høring før de vedtas. Det er særlig viktig at de berørte faglærere rådspørres i slike høringsrunder.

Naturviterne støtter forslaget om at Samarbeidsrådet for yrkesopplæringen og de faglige rådene må tilstrebe bedre kommunikasjon med miljøer som har interesser i fag- og yrkesopplæringen, men som ikke er representert i de faglige rådene.. Vi ber om at vår hovedorganisasjon Akademikerne får en plass i Samarbeidsrådet.

6.3 Tiltak for at flere skal gjennomføre opplæringen

Naturviterne deler utvalgets bekymring for det store frafallet i videregående opplæring, men etterlyser større vektlegging av grunnskolens rolle. Naturviterne

etterlyser også forslag til løsninger som kan sikre at elevene har gode forutsetninger ved starten av fagopplæringen. Det store frafallet i videregående skole har rot i kvalitetssvikten som er avdekket i grunnopplæringen, blant annet omtalt i Stortingsmelding 31 07/08. Også OECD peker i rapporten *Learning for jobs* på at PISA-resultatene indikerer at basisferdighetene til elever som begynner yrkesfagutdanning, er relativt svake. Naturviterne mener at tiltak som skal bedre gjennomføringen, må legge denne erkjennelsen til grunn. Dersom skolen skal "bedre gjennomføringen" ved å senke de faglige kravene, vil det bidra til å tilsløre disse problemene. Dette vil særlig ramme de faglig svake elevene.

Utvalgets forslag knyttet til gjennomføring

Naturviterne vil advare mot alle ordninger som gjør det økonomisk lønnsomt å senke kravene til elevene for at de ikke skal slutte i skolen. Det er i dag lite ekstern vurdering av de faglige resultatene i videregående skole, og lite gjøres for å opprettholde faglige krav basert på felles faglige standarder. De lokalgitte eksamenene styres i stor grad av den enkelte skole og kan lett innrettes på en måte som i praksis gjør det umulig å stryke. I forarbeidene til Kunnskapsløftet ble det påvist ettergivenhet som strategi i skolen, og at det ikke stilles klare nok faglige krav. Utvalgets forslag kan føre til at denne påtalte ettergivenheten settes i system. Utdanningsdirektoratet skriver i Utdanningsspeilet 2007, kap.3.1 at Kunnskapsgrunlaget om karaktersetning i Norge er forholdsvis begrenset, og at standpunktvurderingen (Lauvås 2007) kan betegnes som en privatisert form for sluttvurdering med svært begrenset innsyn fra andre. Dersom utvalgets forslag tas til følge, og det gis økonomiske insentiver for at elevene fullfører, kan det bidra til korrupsjonslignende tilstander. For å motvirke et slikt utfall, måtte man først få på plass eksterne instanser som kan vurdere elevenes læringsresultater i samtlige fag. Svakhetene i dagens vurderingssystem er også påpekt av OECD i rapporten *Learning for jobs* som sier at yrkesopplæringen i Norge mangler felles nasjonale standarder for vurdering av lærlingenes praktiske faglig ferdigheter. Det kan føyes til at dette også mangler i de allmenne fagene / fellesfagene. Naturviterne foreslår at det innføres sentralgitte eksamener i fellesfagene i yrkesopplæringen. Først etter at det er innført vurderingsordninger som sikrer faglig kvalitet og likebehandling av elevene, kan man vurdere å innføre belønningsordninger for skoler med høy gjennomføringsgrad.

Utvalgets forslag knyttet til yrkesretting

Naturviterne mener at konsekvensene av forslaget om at alle skoler bør ha tilbud om ungdomsbedrift bør utredes mer.

Yrkesretting er en god metode for økt motivering og læring, men erfaringer viser at intensjonen om yrkesretting av de allmenne fagene/fellesfagene har vært problematisk å gjennomføre i praksis helt siden innføringen av felles læreplaner i allmenne fag i 1994. Kjernen i problemet er at ambisjonene om yrkesretting er urealistiske når de kombineres med krav om at fagene også skal være studieforberedende.

Naturviterne mener at økt bevissthet om det særegne ved de ulike yrkesrettede programmene, kan styrke elevenes yrkesidentitet og yrkesstolthet og dermed bidra til mindre frafall.

Om man på sentralt nivå fastsetter læreplaner som faktisk viser de faglige målene for yrkesrettingen innen hvert programområde. Vil det sikre kvaliteten i yrkesopplæringen dersom det innføres klare felles, yrkesspesifikke læreplanmål i fellesfagene kombinert med noen fellesmål av realistisk omfang. Det blir da mulig å sikre kvaliteten ved å innføre sentralgitte eksamener (med eksterne sensorer) som avslutning av fellesfag (Vg2). Eksamensoppgaver og vurderingskriterier kan da utarbeides i samarbeid mellom de respektive faglige rådene og fagmiljøer innen det aktuelle fellesfaget. Gjennom en todeling av eksamen i fellesfagene, der både det allmenne aspektet og det yrkesrettede aspektet prøves, vil man på en enkel måte kunne sikre at skolene ikke forsømmer opplæringen i noen av delene.

Oppfølging av elevene

Naturviterne mener at det er pedagogisk uheldig at man *garanterer* unge voksne ansettelse eller utdanningsplass. Man kan risikere at de ungdommer som ikke får ansettelse i næringslivet, blir gående i en form for skole / opplæring som blir ren oppbevaring. Det bør utvikles gode insentiver for bedrifter og offentlige institusjoner til å tilsette unge, både i lærlinge- og trainee-kontrakter. Naturviterne foreslår at det også satses mer på utvekslingsprogrammer for ungdom og stipendier slik at norske ungdommer med ulike yrkesutdanninger kan få utenlandsk arbeidserfaring, både innen frivillige organisasjoner og øvrig næringsliv.

Kapittel 6.4 Muligheten for å bygge videre på fag- eller svennebrev

Naturviterne mener at fagskolene kan utgjøre viktige bidrag til et variert utdanningstilbud. Det er viktig å unngå at alle utdanningstilbud ut over videregående skole akademiseres. Fagskolenes tilbud bør videreutvikles, og kvaliteten sikres.

Naturviterne ønsker ikke å sette ned aldersgrensen for realkompetansevurdering. Dette vil gi et uheldig signal til ungdom om at formell utdanning egentlig ikke er nødvendig. Realkompetanse er noe som opparbeides gjennom tid og solid arbeidserfaring, og realkompetansevurdering bør derfor forbeholdes dem som faktisk har en del års praktisk arbeidserfaring.

Generell studieforbereidhet

Naturviterne støtter ikke forslaget om at fullført videregående opplæring skal gjøre elevene generelt studieforbereidte uavhengig av utdanningsprogram og mener at heller ikke utvalget har gitt noen faglige argumenter som kan støtte det. Naturviterne støtter mindretallet (utvalgsmedlem Per Aahlin) på dette punktet, og har videre følgende kommentar:

Forslaget om generell studieforbereidhet uansett program innebærer en kraftig nedvurdering av behovet for et studiespesialiserende program. Dette kan sees

som en videreføring av en skolepolitikk der tydelige faglige krav til elevene blir visket ut. En slik skolepolitikk, som ikke gir elevene klare signaler om hva som kreves for å kvalifisere seg, rammer i første rekke ungdom fra ikke-akademiske hjem og hindrer skolens bidrag til sosial utjevning. Naturviterne mener at både elevene som enkeltindivider og utdanningssystemet i Norge er tjent med tydelige kvalifikasjonskrav til studiekompetanse. Ingen er tjent med at det store frafallet som vi ser i videregående skole, skyves oppover til høyere utdanning.

Naturviterne mener at utvalgets forslag om generell studieforbereidhet vil svekke kvaliteten i høyere utdanning dersom det gjennomføres. Utvalget skriver at siden mange faller fra i høyere utdanning selv med dagens krav til studiekompetanse, bør universitetene i større grad ta utgangspunkt i studentenes forutsetninger og tilpasse seg de utfordringer som en mer heterogen studentgruppe medfører. Naturviterne leser dette som at utvalget mener at landets universiteter bør senke kravene. Dette er Naturviterne høyst uenig i. Løsningen er som tidligere skrevet, heller å gå motsatt vei, nemlig å skjerpe kravene til generell studiekompetanse. Naturviterne mener at UH-sektorens ressurser skal brukes til forskning og utdanning på høyt nivå, ikke til forkurs eller annen opplæring på nivå med grunn- og videregående skole. Det er en rasjonell ordning at de faglige nivåforskjellene mellom grunnskole, videregående skole og høyere utdanning opprettholdes gjennom en klar arbeidsfordeling. Ved å svekke denne arbeidsfordelingen, vil man komme i skade for å svekke progresjonen i elevens og studentenes faglige læring. Svak og utydelig progresjon er et hovedproblem i den kvalitetssvikten som er påvist i grunnskolen, og denne svakheten bør ikke få bre seg ytterligere. Akademisk utdannelse handler om faglig dybde og om ulike abstraksjonsnivå, ikke bare om en seriell innlæring av sidestilte temaer.

Kapittel 6.6 Kvalitetsutvikling i fag- og yrkesopplæringen

Naturviterne mener at kvaliteten i fag- og yrkesopplæringen avhenger av at elevene får bedre læringsresultater i grunnskolen. Vi støtter vurderingen i St.meld.16 som sier at mangelfulle grunnleggende ferdigheter fra grunnskolen gjør det svært vanskelig å tilegne seg stoff som er presentert skriftlig eller i en «teoretisk» ramme. Vi støtter også vurderingen i St.meld.31 kap.1.2.5 om at en hovedutfordring nå er å tette hull i Kunnskapsløftet.

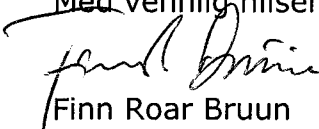
Naturviterne støtter utvalgets forslag om at arbeidet med læringsutbytte og gjennomføring skal prioriteres i arbeidet med kvalitet i fag- og yrkesopplæringen. I arbeidet for å sikre kvaliteten på elevenes læringsutbytte bør man sørge for at eksamensordninger og standpunktvurdering opprettholder lik og rettferdig faglig vurdering av elever og lærlinger uansett hvor i landet de befinner seg. Dagens ordning med stor grad av lokal frihet når det gjelder innretning av lokalgitt eksamen, av vurderingskriterier og av faglige krav, er uforenlig med idealet om lik og rettferdig behandling. Man sikrer heller ikke det faglige innholdet i elevens læringsresultater.

Kapittel 6.7 Situasjonen for lærere og instruktører i fag- og yrkesopplæringen.

Naturviterne støtter forslagene som skal bidra til høyere kompetanse for yrkesfaglærere og instruktøren, men mener at disse forslagene skal omfatte samtlige lærere i samtlige fag i de yrkesfaglige programmene.

Naturviterne mener at dagens høye frafall i yrkesfaglige studieprogram kan ha sammenheng med lavere lærerkompetanse nettopp i de teoretiske fellesfagene, som ofte oppleves særlig tunge for de yrkesfagelevne som velger å slutte.

Med vennlig hilsen

Finn Roar Bruun

Leder Naturviterne